

УДК 631.115.11: 636.0 : 33:636.034

Кропивко М.М.,
к.е.н., старший науковий співробітник, докторант*,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ГРОМАДСЬКЕ КОРМОВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Протягом тривалого часу чимало працівників Мінагрополітики й науковців України розглядають господарства населення як свого роду константу, що за будь-яких умов забезпечуватиме джерелами існування їхніх членів, одночасно виробляючи вагому частку сільськогосподарської продукції та сприяючи розвитку сільських територій. При цьому, незважаючи на роль цих господарств у забезпеченні продовольчої безпеки нашої держави, підтримка їхньої діяльності зі сторони України, у кращому випадку, має епізодичний характер, а розроблені шляхи й напрями щодо стимулювання підприємництва членів цих господарств спрямовані на реалізацію тактичних завдань аграрної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення проблеми активізації розвитку господарств населення були предметом наукових досліджень багатьох провідних вітчизняних учених-економістів, зокрема В.К. Збарського, Ю.О. Лупенка, М.Й. Маліка, В.Я. Месель-Веселяка, І.В. Прокопи, П.Т. Саблука, І.В. Свиноуса, М.Г. Шульського, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина та багатьох інших дослідників.

Разом з тим, ще й нині залишаються актуальними питання не лише адаптації діяльності цієї форми господарювання до вимог Європейського Союзу щодо виробництва сільськогосподарської продукції, а й визначення шляхів і напрямів розвитку господарств населення в Україні.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасних особливостей розвитку тваринницької галузі у господарствах населення, а також наукове обґрунтування пропозиції щодо розвитку їхнього тваринництва шляхом створення громадського кормовиробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У різні періоди існування України результати діяльності господарств населення істотно впливали не лише на обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, а й були одним з основних джерел існування їхніх членів. Так, згідно даних Державної служби статистики України, у структурі доходу середньостатистичного члена такого господарства найбільшою часткою є кошти, отримані за рахунок оплати праці, пенсійних нарахувань та доходу від споживання й продажу власновирощеної сільськогосподарської продукції [1, с. 196]. У 2013 році ці доходи склали, відповідно: 37,2 %, 29,7 і 19,2 % сукупного доходу члена господарства населення.

В цілому ж, згідно даних Держстату України, протягом останніх років цією формою господарювання вироблялося від 33 % у 1991 році до 46 % у 2013 році, а протягом 2001-2005 років – понад 70 % валового виробництва продукції сільського господарства. При цьому можна стверджувати, що господарства населення є основними виробниками продукції тваринництва в Україні (крім м'яса птиці). Так у 1991 році питома вага цих господарств у валовому виробництві продукції тваринництва складала 43,4 %, 2001 році – 78,3, 2005 році – 73,8, 2010 році – 61,2, а у 2013 році – 56,5 % [1-2].

Ці висновки підтверджуються проведеними дослідженнями щодо порівняння зміни чисельності поголів'я худоби й птиці у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення (табл. 1).

Таблиця 1

Зміна чисельності поголів'я худоби у сільськогосподарських підприємствах і господарствах населення

Види тварин	Сільськогосподарській підприємства			Господарства населення		
	1981 р.	2013 р.	Відношення 2013 р. до 1981 р., %	1981 р.	2013 р.	Відношення 2013 р. до 1981 р., %
Корови, тис. гол.	6785,5	575,2	8,5	2485,6	1979,1	79,6
Молодняк ВРХ, тис. гол.	14700,4	931,3	6,3	1396,1	1160,3	83,1
Свині, тис. гол.	15643,2	3556,9	22,7	4139,5	4019,8	97,1
Вівці, тис. гол.	8435,9	260,4	3,1	379,4	813,0	214,3
Кози, тис. гол.	0,0	4,9	0,0	235,6	659,9	280,1

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [3-5].

* Науковий консультант: Малік М.Й. – д.е.н., професор, академік НААН

Так, порівняно з 1981 роком (згідно статистичних даних у цьому році спостерігалася найбільша кількість худоби в Україні), кількість корів у сільськогосподарських підприємствах різко скоротилася з 6785,5 до 575,2 тис. голів і нині складає лише 8,5 % від тодішньої їхньої чисельності. У господарствах населення за цей же період скорочення поголів'я корів також мало місце, проте спад поголів'я відбувається значно повільніше – від 2485,6 у 1981 році і до 1979,1 тис. голів у 2013 році, тобто лише на 20,4 %. При цьому у зазначений період чисельність сільського населення скоротилася на 28,5 %.

Таким чином, протягом 1981-2013 рр., при катастрофічному спаді поголів'я тварин у сільськогосподарських підприємствах, кількість поголів'я тварин з розрахунку на одного сільського жителя залишилася відносно стабільною, а по вівцях і козах навіть збільшилася у 2,1 та 2,8 рази. Це підтверджує широко поширену думку про те, що господарства населення сьогодні відіграють значну роль у продовольчому забезпеченні як сільських жителів, так і всього населення нашої країни, одночасно виступаючи суттєвим джерелом формування доходів сільського населення.

Разом з тим, у процесі проведення земельної реформи і роздержавлення сільськогосподарських підприємств щільність поголів'я з розрахунку на 100 га сільгоспугідь, що знаходяться у користуванні господарств населення (не враховуючи зданих в оренду сільськогосподарським підприємствам) також зазнала значного спаду. Нині щільність худоби в господарствах населення складає 105,2 умовні голови худоби на 100 га сільськогосподарських угідь, що у понад 2,6 рази менше за аналогічний показник 1981 року.

Цей факт свідчить про значні невикористані резерви щодо збільшення обсягів виробництва продукції тваринництва у цій формі господарювання і, одночасно, перед науковцями й суспільством нашої країни ставить запитання, як у сучасних умовах забезпечити більш високу товарність тваринницької галузі в господарствах населення?

Для вирішення цієї проблеми науковцями ННЦ «Інститут аграрної економіки» пропонується перетворити частину особистих селянських господарств в малотоварні сімейні ферми. Не заперечуючи ефективність такого заходу, все ж відзначимо, що з 4,7 млн. господарств населення, за оцінками науковців ННЦ «Інститут аграрної економіки», підприємницькою діяльністю зможуть, у кращому випадку, займатися лише близько 200 тис. особистих селянських господарств, утворивши при цьому трохи більше 600 сімейних ферм [7, с. 5-7]. Тому ще одним ефективним реформаційним кроком може стати збільшення поголів'я худоби у традиційних господарствах населення.

Проведені вибіркові опитування членів 32 господарств населення Кіровоградської, Київської, Тернопільської і Житомирської областей, котрі відображують усі групи проживаючих у сільській місцевості, дозволило визначити причини, які заважають збільшенню поголів'я худоби у цій формі господарювання. Так у відповідях на поставлені запитання усіма респондентами виділяються чотири основні причини, що не дозволяють займатися розвитком тваринництва, а саме: занадто низькі ціни на продукцію тваринництва, які встановлюють для господарств населення посередники та переробники їхньої продукції, нерозвиненість ветеринарного обслуговування, інфраструктури первинної переробки й збуту вирощеної господарствами продукції, велика трудомісткість робіт по догляду за худобою, а також труднощі у забезпеченні кормами.

При цьому в більшості випадків селяни зауважували, що у часи СРСР основний тягар турбот по забезпеченню ветеринарного обслуговування підсобних господарств сільського населення, кормами (у тому числі в рахунок оплати праці, а також в значній мірі за тінювими схемами) і реалізації вирощеної ними живої худоби несли колгоспи та радгоспи. І, якби можна було б у нинішніх умовах приватного господарювання налагодити взаємовигідне постачання кормів, то це могла б бути основна ланка ланцюга виробництва й збуту тваринницької продукції господарств населення, що забезпечила б їхній розвиток.

Тому, враховуючи давні традиції українського селянства щодо гуртової праці, у т.ч. й випасання худоби на громадських пасовищах (череда), нами пропонується розвинути цю традицію у напрямі розвитку громадського кормовиробництва.

Так, аналізуючи можливість реалізації проекту з громадського кормовиробництва, нами врахована не лише потреба у сільськогосподарських угіддях господарств населення для вирощування худоби, а й площі – необхідні для забезпечення сільськогосподарською продукцією потреб членів цих господарств.

При цьому, розрахунки виконувались у перерахунку на середньостатистичне господарство населення, яке у 2013 році налічувало 2,11 члени сільського домогосподарства, відповідно до статистичних збірників Держстату України, нормативно-аналітичних матеріалів нормативи 60-х років ХХ століття, які були обрані у зв'язку з тим, що вони передбачають рівень механізації і електрифікації робіт, порівнюваний з сучасним їх станом в господарствах сільського населення, а також інших нормативних документів [8-13].

Для визначення потенційних можливостей розвитку тваринництва спочатку була визначена потреба середнього господарства населення в сільгоспугіддях для самозабезпечення харчування його членів рослинницькою продукцією на рівні раціональних норм споживання (крім цукру, олії й хліба – які більшістю сільських жителів купуються в магазинах). У результаті проведення таких

розрахунків нами була встановлена мінімальна площа земельних угідь для самозабезпечення потреби в рослинницькій продукції, яка складає 0, 177 га.

Потім, застосувавши норми витрат кормів для вирощування худоби і птиці, визначено потребу у земельній площі сільгоспугідь для їхнього вирощування. При цьому розрахунками також враховано потребу у земельній площі як для господарств населення, так і для громадського кормовиробництва – земель місцевої громади, що використовуватимуться для забезпечення потреби господарств населення у необхідних кормах.

Так наведені у табл. 2 розрахунки потреби у земельній площі для забезпечення кормами 1 корови свідчать, що ця потреба складає 1,252 га. При цьому враховувалось, що при запровадженні громадського кормовиробництва основна маса концентрованих кормів, картоплі, коренеплодів, соломи, харчових відходів, молока і перегону для годівлі тварин вироблятиметься в господарствах населення, а основне виробництво інших трудомістких, які тісно непов'язані з традиційною структурою посівів кормів у цих господарствах (в тому числі: зелених кормів, сіна, сінажу, силосу та пасовищних культур) перекладатиметься на громадське кормовиробництво. В цілому ж забезпечення кормами 1 корови потребує виділення господарствами населення 0,313 га їхньої земельної площі, за умови вирощування відповідних кормів на 0,939 га земельних угідь, що знаходяться у використанні для потреб громадського кормовиробництва.

Аналогічні дослідження було проведено і для визначення потреби у земельній площі для вирощування кормових культур і по інших видах тварин.

Так для вирощування й відгодівлі 1 голови ВРХ господарствам населення необхідно виділити 0,162 га їхньої площі, а площа земельних угідь, що знаходяться у використанні для потреб громадського кормовиробництва становитиме 0,429 га. Відповідно, потреба у земельній площі для вирощування 1 свині складає 0,140 і 0,039 га, кози чи вівці – 0,031 і 0,034 га, а 1 голови птиці – 0,009 га земельної площі господарства населення і 0,005 га угідь, що знаходяться у використанні для потреб громадського кормовиробництва.

При цьому, у визначенні потреби в земельних площах для реалізації ідеї розвитку громадського кормовиробництва необхідно враховувати й наявні площі, що знаходяться у власності та користуванні господарств населення.

Так у результаті розпаювання земель колективної власності, їхня площа варіюється від 0,5 до 10-15 га, і у зв'язку з цими обмеженнями їхні можливості в утриманні тварин різних видів різняться.

Згідно даних щорічного обстеження сільських домогосподарств України нами виділено сім груп господарств населення, які відповідно до рівня забезпечення земельними угіддями зможуть займатися вирощуванням тварин різних видів як для самозабезпечення, так і для товарного виробництва [3-6]. Так:

1 група – включає близько 563 тис. од. господарств населення з площею земельних угідь до 0,177 га, що дозволяє забезпечувати їхніх членів лише продукцією рослинництва;

2 група – включає близько 1,09 млн. од. господарств населення, які мають до 0,317 га земельних угідь. Члени цих господарств можуть, окрім виробництва продукції рослинництва, займатися також і вирощуванням домашньої птиці для власних потреб, а також реалізації її рештки на місцевих ринках збуту;

3 група – включає близько 984 тис. од. господарств населення, що мають до 0,533 га земельних угідь і в змозі, крім перерахованого у 1 і 2 групах, утримувати свиней;

4 група – включає близько 1,299 млн. од. господарств населення, які мають до 1,012 га земельних угідь, що дозволяє їхнім членам утримувати кози або вівці;

5 група – включає близько 306 тис. од. господарств населення, що мають до 2,364 га земельних угідь. Така площа дозволяє членам господарств населення відгодовувати молодняк ВРХ;

6 група – включає близько 253 тис. од. господарств населення, що мають до 4,764 га земельних угідь і в змозі займатися товарним виробництвом молока як у організаційно правовій формі особистих селянських господарств, так і як спеціалізовані сімейні ферми;

7 група – включає близько 371 тис. од. господарств сільського населення, що мають від 4,8 до 12 га земельних угідь, і яким в основній масі вигідніше займатися товарним виробництвом менш трудомісткої продукції рослинництва.

Відповідно до наведеного групування, нами визначено потребу у земельній площі для самозабезпечення господарств населення сільськогосподарською продукцією (табл. 3 і 4).

Розрахунки, наведені у табл. 3 і 4 доводять, що для запровадження громадського кормовиробництва, з урахуванням раціональних площ землі, яка використовується господарствами населення для сільськогосподарського виробництва, необхідно додатково віднайти майже 4,8 млн. га сільгоспугідь.

Таблиця 2

Розрахунок потреби у земельній площі для вирощування 1 корови, га

Тварини	Катег. господ.	Кормов. од.		Концентровані	Грубі				Соковиті				Зелені				
		усіх корм	у т.ч. конц.		Усього	сіно	сінаж	солома	Усього	силос	коре-неплоди	картопля	Відход	крім пасовищ	пасовища	молоко	перегні
КОРОВИ	Коефіцієнт переведення у к.од.	x	x	1,3	x	0,5	0,3	0,2	x	0,20	0,20	0,20	x	0,23	0,20	0,35	0,13
	ГК*	47,31	11,80	24,0	23,0	10,0	9,0	4,0	22,0	16,0	6,0	-	26,0	5,0	-	-	-
	Корм. од	x	x	11,8	x	4,73	4,26	1,89	x	7,57	2,84	x	12,3	0,24	x	x	x
	ц/гол	x	x	9,08	x	9,46	14,2	x	x	37,85	14,2	x	47,31	1,2	x	x	x
	Урожайність	x	x	33,3	x	27,9	185,5	x	x	186,8	231,4	x	159,9	48,1	x	x	x
	Площа землі	1,273	x	0,273	x	0,339	0,076	x	x	0,203	0,061	x	0,296	0,025	x	x	x
	ГН**	44,77	3,63	8,0	30,0	20,0	-	10,0	13,0	-	5,0	4,0	49,0	-	-	-	-
	Корм. од	x	x	3,63	x	8,95	x	4,48	x	x	2,24	0,18	21,94	x	x	x	x
	ц/гол	x	x	2,79	x	17,90	x	x	x	x	11,2	0,6	95,39	x	x	x	x
	Урожайність	x	x	27,3	x	15,1	x	x	x	x	297,8	193,2	78,6	x	x	x	x
Площа землі	2,403	x	0,102	x	1,047	x	x	x	x	0,037	0,003	1,214	x	x	x	x	
Площа при ГК	0,313/0,939	x	0,273	x	0,339	0,076	x	x	0,203	0,037	0,003	0,296	0,025	x	x	x	
ГН/ГК																	

* - громадське кормовиробництво

** - господарства населення

Джерело: розраховано на основі даних [9-10]

Таблиця 3

Розрахунок земельної потреби для самозабезпечення господарств населення

Спеціалізація	Групи	К-сть ГН, тис. од.	Площа, га	Кількість тварин у ГН, гол	Норма землі на тварину, га	Потреба у земельній площі, га						Всього
						Для рослинництва	Для птиці	Для свиней	Для кіз та овець	Для ВРХ	Для корів	
Норма землі на 1 ГН, га	х	х	х	х	х	0,177	0,005	0,14	0,031	0,162	0,313	х
Рослинництво	0,177	0,563	0,098	х	х	0,100	х	х	х	х	х	0,100
Птиця	0,317	1,09	0,204	13,00	0,09	0,193	0,071	х	х	х	х	0,264
Свині	0,533	0,984	0,836	0,9495	0,256	0,174	0,064	0,131	х	х	х	0,369
Кози, вівці	1,012	1,299	0,559	0,844	0,439	0,230	0,084	0,173	0,034	х	х	0,521
ВРХ на відгодівлі	2,364	0,306	0,409	0,2743	0,162	0,054	0,020	0,041	0,008	0,014	х	0,136
Корови	4,764	0,253	1,289	0,211	2,4	0,045	0,016	0,034	х	0,011	0,017	0,123
Технічні культури	≥ 4,8	0,371	2,59	х	х	0,066	0,024	0,049	х	0,016	0,025	0,180
Разом	х	4,866	5,985	х	х	0,861	0,280	0,427	0,042	0,041	0,041	1,693

Таблиця 4

Розрахунок потреби у земельній площі для розвитку громадського кормовиробництва

Спеціалізація	Для тов. виробництва, тис. госп.	Може утримув. для самозаб, млн. гол	Може утрим. для товарного вир-ва, млн. гол	Всього може утримуватись, млн. гол	Факт у 2013 році, млн. гол	Факт у 2001 році, млн. гол	% до 2013 року	% до 2001 року	К-сть га на 1 голову для ГК	Всього га погрібно для ГК, млн. га
Рослинництво	-0,002	х	х	х	х	х	х	х	х	х
Птиця	-0,060	55,94	-11,956	43,983	96,132	98,369	45,75	44,71	х	х
Свині	0,467	3,05	3,336	6,387	4,02	5,238	158,88	121,93	0,039	0,249
Кози, вівці	0,038	1,35	1,225	2,580	1,473	1,462	175,14	176,45	0,034	0,088
ВРХ на відгодівлі	0,273	0,26	1,683	1,938	1,16	1,277	167,09	151,78	0,429	0,832
Корови	1,166	0,13	3,726	3,858	1,98	3,107	194,82	124,16	0,939	3,622
Технічні культури	2,410	х	8,0 млн. т.	х	х	х	х	х	х	х
Разом	4,292	х	х	х	х	х	х	х	х	4,791

Джерело: розраховано на основі власних досліджень і узагальнень та даних [5; 10; 13]

При цьому, відповідно до даних Держкомзему, в Україні на початок 2013 року було майже 10,7 млн га земель запасу і земель, не наданих у власність та постійне користування. Враховуючи сучасні реформи щодо розвитку місцевого самоврядування, використання цих площ дозволить реалізувати задум з розвитку громадського кормовиробництва. Окрім того можливий також розвиток спеціалізованого агробізнесу з надання послуг господарствам сільського населення із постачання кормів.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що за умови запровадження відповідних стимулюючих заходів, розвиток громадського кормовиробництва може призвести до зростання у господарствах сільського населення поголів'я корів з 1979 тис. гол. до 3858 тис. гол., молодняка ВРХ з 1160 тис. гол. до 1683 тис. гол., свиней з 4020 тис. гол. до 6387 тис. гол., а овець та кіз – з 1473 тис. гол. до 2580 тис. гол.

У той же час трудомісткість догляду за худобою в господарствах населення практично не збільшиться, так як основні трудомісткі роботи з виробництва кормів будуть переміщені в структури громадського кормовиробництва.

Висновки з проведеного дослідження. Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що для забезпечення розвитку тваринницької галузі у господарствах населення необхідно розробити й впровадити новітні напрями та шляхи реалізації цього завдання.

Так реалізація задуму з розвитку громадського кормовиробництва призведе до збільшення у господарствах населення поголів'я корів у 1,9 раза, молодняка ВРХ – у 1,5 раза, свиней – у 1,6 раза, а овець та кіз – у 1,8 раза. При цьому трудомісткість догляду за худобою в господарствах населення практично не збільшиться, адже основні трудомісткі роботи з виробництва кормів будуть переміщені в структури громадського кормовиробництва.

Бібліографічний список

1. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2013 році. Статистичний збірник (ч. 1). / Державна служба статистики України. – К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агентство". – 2013. – 380 с.
2. Валова продукція сільського господарства України за 2014 рік (у постійних цінах 2010 р.). Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. – К. : ДП "Інформаційно-аналітичне агентство". – 2014. – 21 с.
3. Сільське господарство України. Статистичний збірник. – К. : "Мінстат України", 1995. – 217 с.
4. Сільське господарство України. Статистичний збірник. – К. : "Мінстат України", 2011. – 386 с.
5. Сільське господарство України. Статистичний збірник. – К. : "Мінстат України", 2014. – 386 с.
6. Народне господарство Української РСР. Статистичний щорічник. – К. : "Техніка", 1980. – 368 с.
7. Програма розвитку особистих селянських господарств в Україні на період до 2020 року (проект) / за ред. Ю.О. Лупенка, М.Й. Маліка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 28 с.
8. Рослинництво України – 2013. Статистичний збірник. – К. : "Державна служба статистики", 2014. – 180 с.
9. Зальцман Н.І. Норми виробітку і розцінки робіт у колгоспах / Н.І. Зальцман, Б.М. Середенко, О.Г. Трегуб. – К. : Держсільгоспвидав УРСР, 1960. – 350 с.
10. Ермакова Л.А. Сборник нормативов времени на работе, выполняемые в животноводстве (молочное скотоводство и свиноводство) / Л.А. Ермакова, В.Н. Орлов, А.И. Петров. – М. : Россельхозиздат, 1964. – 108 с.
11. Методичні рекомендації щодо проведення розрахунків витрат кормів худобі та птиці у господарствах усіх категорій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2008/18/metod.htm.
12. Аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України "Щодо удосконалення методики визначення прожиткового мінімуму в Україні". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1538/>
13. Наказ Держкомстату України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо проведення розрахунків витрат кормів худобі та птиці у господарствах усіх категорій» №18 від 24.01.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2008/18/metod.htm

References

1. *Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2013 rotsi* (2013), [Household Expenditures and Resources of Ukraine in 2013], Statystychnyi zbirnyk (ch. 1), DP "Informatsiino-analitychne ahentstvo", Kyiv, Ukraine, 380 p.
2. *Valova produktsiia silskoho hospodarstva Ukrainy za 2014 rik* (2014), *Statystychnyi biuleten* [Gross agricultural output by Ukraine in 2014. Statistical Bulletin], DP "Informatsiino-analitychne ahentstvo", Kyiv, Ukraine, 21 p.

3. *Silske gospodarstvo Ukrainy* (1995), [Agricultural Ukraine], Statystychnyi zbirnyk, "Minstat Ukrainy", Kyiv, Ukraine, 217 p.
4. *Silske gospodarstvo Ukrainy* (2011), [Agricultural Ukraine], Statystychnyi zbirnyk, "Minstat Ukrainy", Kyiv, Ukraine, 386 p.
5. *Silske gospodarstvo Ukrainy* (2014), [Agricultural Ukraine], Statystychnyi zbirnyk, "Minstat Ukrainy", Kyiv, Ukraine, 386 p.
6. *Narodne gospodarstvo Ukrainy RSR* (1980), [The economy of the Ukrainian SSR], Statystychnyi shchorichnyk, "Tekhnika", Kyiv, Ukraine, 368 p.
7. Lupenko, Yu.O. and Malik, M.Y. (2013), *Prohrama rozvytku osobystykh selianskykh gospodarstv v Ukraini na period do 2020 roku (proekt)* [The program of private farms in Ukraine in 2020 (draft)], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 28 p.
8. *Roslynnytstvo Ukrainy – 2013* (2014), [Plant Ukraine – 2013], Statystychnyi zbirnyk, "Derzhavna sluzhba statystyky", Kyiv, Ukraine, 180 p.
9. Zaltsman, N.I., Seredenko, B.M. and Trehub, O.H. (1960), *Normy vyrobittu i roztsinky robit u kolhospakh* [Norms of output and prices work in farms], Derzhsilhospvydav URSR, Kyiv, Ukraine, 350 p.
10. Ermakova, L.A., Orlov, V.N. and Petrov, A.I. (1964), *Sbornik normativov vremeni na rabote, vypolnyayemye v zhivotnovodstve (molochnoe skotovodstvo i svinovodstvo)* [Collection time limits on the work performed in the livestock (dairy cattle and svinovodstvo)], Rosselhozizdat, Moscow, Russia, 108 p.
11. *Metodychni rekomendatsii shchodo provedennia rozrakhunkiv vytrat kormiv khudobi ta ptytsi u gospodarstvakh usikh katehori* (2008), [Guidelines for the calculation of costs of feed for cattle and poultry in farms of all categories], available at: http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2008/18/metod.htm.
12. Policy Brief, *Shchodo udoskonalennia metodyky vyznachennia prozhytkovoho minimumu v Ukraini* [On improvement of the methodology for determining the subsistence minimum in Ukraine], available at: <http://niss.gov.ua/articles/1538/>
13. *Nakaz Derzhkomstatu Ukrainy* (2008), *Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo provedennia rozrakhunkiv vytrat kormiv khudobi ta ptytsi u gospodarstvakh usikh katehori* [On approval of guidelines for the calculation of costs of feed for cattle and poultry in farms of all categories], available at: http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2008/18/metod.htm

Кропивко М.М. ГРОМАДСЬКЕ КОРМОВИРОБНИЦТВО ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Мета. Дослідження сучасних особливостей розвитку тваринницької галузі у господарствах населення, а також наукове обґрунтування пропозиції щодо розвитку їхнього тваринництва шляхом створення громадського кормовиробництва в Україні.

Методика дослідження. Методологічною і теоретичною основою статті є сучасне законодавство, праці вітчизняних вчених, а також результати власних досліджень. У статті використано діалектичний метод пізнання та системний підхід, а також прийоми абстрактно-логічного методу, а саме: аналіз і синтез, індукція і дедукція, аналогія і співставлення – при дослідженні сучасних особливостей розвитку тваринницької галузі у господарствах населення, а також при науковому обґрунтуванні пропозицій щодо розвитку їхнього тваринництва шляхом створення громадського кормовиробництва.

Результати. Виявлено чотири основні причини, що гальмують розвиток тваринництва у господарствах населення, а саме: занадто низькі ціни на продукцію тваринництва, які встановлюють для господарств населення посередники та переробники їхньої продукції, нерозвиненість ветеринарного обслуговування, інфраструктури первинної переробки й збуту вирощеної господарствами продукції, велика трудомісткість робіт по догляду за худобою, а також труднощі у забезпеченні кормами.

Запропоновано розвинути давні традиції українського селянства щодо гуртової праці, у т.ч. й випасання худоби на громадських пасовищах (череда), у напрямі розвитку громадського кормовиробництва, що забезпечуватиме не лише підвищення доходності ведення господарської діяльності членів господарств населення, а й призведе до розвитку виробничої та обслуговуючої інфраструктури у сільській місцевості і зумовить збільшення зайнятості сільського населення.

Наукова новизна. Вперше запропоновані новітні напрями і шляхи розвитку тваринництва у господарствах населення на основі створення громадського кормовиробництва.

Практична значущість. Отримані результати дослідження є основою щодо впровадження концептуально нових напрямів і шляхів розвитку тваринництва у господарствах населення, реалізація яких призведе до збільшення у цих господарствах поголів'я корів у 1,9 раза, молодняка ВРХ – у 1,5 раза, свиней – у 1,6 раза, а овець та кіз – у 1,8 раза. При цьому трудомісткість догляду за худобою в господарствах населення практично не збільшиться, адже основні трудомісткі роботи з виробництва кормів будуть переміщені в структури громадського кормовиробництва.

Ключові слова: громадське кормовиробництво, господарства населення, тваринництво, поголів'я тварин, валове виробництво сільськогосподарської продукції, норми витрат кормів, економіко-математичне моделювання.

Кропивко М.М. PUBLIC FODDER PRODUCTION AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF FARMS IN UKRAINE

Purpose. The aim of the article is the research of modern features of livestock industry development at the farms and also the scientific substantiation of proposals on the development of their livestock by creating public fodder production in Ukraine.

Methodology of research. The methodological and theoretical basis of the article is modern legislation, works of domestic scientists and also the results of their own researches. The dialectical method of cognition and a systematic approach and also techniques of abstract and logical method were used in the article, namely, analysis and synthesis, induction and deduction, analogy and comparison – during the study of modern features of the livestock industry development at the farms, as well as the scientific substantiation of proposals on the development of their livestock by creating public fodder production.

Findings. It has been revealed four major reasons that hinder the development of livestock at the farms, namely: too low prices for animal products that are set for households of middlemen and processors of their products, lack of veterinary services, infrastructure of primary processing and marketing of grown products by farms, a large complexity of works for the care of the cattle, and difficulty in ensuring fodder.

It was proposed to develop ancient traditions of Ukrainian peasantry on wholesale work, including and grazing cattle on public pastures (flock), in the direction of public fodder production, providing not only increasing profitability for conduct of economic activity of members of private households but also lead to the development of production and service infrastructure in rural areas and will cause increasing rural employment.

Originality. It has been proposed for the first time innovative directions and ways of development livestock at the farms by creating public fodder production.

Practical value. The obtained results of research are the basis for implementing conceptually new directions and ways of livestock development at the farms, the implementation of which will lead to an increase in the number of cows at these farms by 1.9 times, young of cattle – by 1.5 times, pigs – by 1.6 times and sheep and goats – by 1.8 times. Thus the complexity caring for cattle at the farms practically no increase, because the key labor-intensive works on forage production will be moved to the public structures of fodder production.

Key words: public fodder production, farms, livestock, cattle, gross agricultural production, norms of forage consumption, economic and mathematical modeling.

Кропивко М.М. ОБЩЕСТВЕННОЕ КОРМОПРОИЗВОДСТВО КАК ОСНОВА РАЗВИТИЯ ХОЗЯЙСТВ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

Цель. Исследования современных особенностей развития животноводческой отрасли в хозяйствах населения, а также научное обоснование предложения по развитию их животноводства путем создания общественного кормопроизводства в Украине.

Методика исследования. Методологической и теоретической основой статьи является современное законодательство, труды отечественных ученых, а также результаты собственных исследований. В статье использованы диалектический метод познания и системный подход, а также приемы абстрактно-логического метода, а именно: анализ и синтез, индукция и дедукция, аналогия и сопоставления – при исследовании современных особенностей развития животноводческой отрасли в хозяйствах населения, а также при научном обосновании предложений по развитию их животноводства путем создания общественного кормопроизводства.

Результаты. Исследованиями выявлено четыре основные причины, тормозящие развитие животноводства в хозяйствах населения, а именно: слишком низкие цены на продукцию животноводства, которые устанавливаются для хозяйств населения посредники и переработчики их продукции, неразвитость ветеринарного обслуживания, инфраструктуры первичной переработки и сбыта выращенной хозяйствами продукции, большая трудоемкость работ по уходу за скотом, а также трудности в обеспечении кормами.

Предложено развивать давние традиции украинского крестьянства по коллективному использованию труда, в т.ч. и выпасе скота на общественных пастбищах, в направлении развития общественного кормопроизводства, которое обеспечит не только повышение доходности ведения хозяйственной деятельности членов хозяйств населения, но и приведет к развитию производственной и обслуживающей инфраструктуры в сельской местности и обусловит увеличение занятости сельского населения.

Научная новизна. Впервые предложены новейшие направления и пути развития животноводства в хозяйствах населения на основе создания общественного кормопроизводства.

Практическая значимость. Полученные результаты исследования являются основой по внедрению концептуально новых направлений и путей развития животноводства в хозяйствах населения, реализация которых приведет к увеличению в этих хозяйствах поголовья коров в 1,9 раза, молодняка КРС – в 1,5 раза, свиней – в 1,6 раза, а овец и коз – в 1,8 раза. При этом трудоемкость ухода за скотом в хозяйствах населения практически не увеличится, ведь основные трудоемкие работы по производству кормов будут перемещены в структуры общественного кормопроизводства.

Ключевые слова: общественное кормопроизводство, хозяйства населения, животноводство, поголовье животных, валовое производство сельскохозяйственной продукции, нормы расхода кормов, экономико-математическое моделирование.